

moria presentis Dei et actiones omnes nostras intuentes; quod efficacissimum adversus omnia vita remedium et antidotum esse omnes sancti consenserunt; quo se mirifici adjutum David profiteret, dicens, Psal. 15, 8: *Providebam Dominum in conspectu meo semper; quoniam a dextris est mihi, ne commoverem, q. d.*: Ego in omnibus que dixi vel foci, semper ad illum respesi, semper cum mihi presentem cogitavi, cuius timore a malo recobar. Merito autem, inquit, Dominum mihi presentem cogito, quoniam revera mihi se semper a dextris presentem exhibet tanquam dux et defensor meus. Plurimum sanè ad vitam recte instituentum juvav ista cogitatio, adesse nobis Deum, et observare omnes semitas nostras, et vestigia pedum nostrorum considerare. Quis non pertimescat, cum memini Deum velut è specula sublimi contemplantem quid agat, quòd pedem inferat? Etenim hæc accuratissima exploratio, quam Jobus ad querimonias pias commemorat, universi Deli cultoribus calens adigere debet ad actus suis perficiendos ne quid in iis sit deformis quod tam vigil explorator reprehendat. Illud porro: *Vestigia pedum meorum considerasti*, pulchra similitudine Joannis à Jesu Mariâ sic illustrat: *Evenire quippe solet, ut fur aliquis suā dexteritate ac soleritatem fretus, in tempesti nocte suspenso calens alienum domum invadat personatus, ac tacitus per aversa loca sese insinuans, vix summis pedibus pavimentum premat; quem tamen nihil sub ostbere suspicentem solerit illo domis custos strepitu repente excitato penitus obturbit, vel etiam antiquum turto manus admoveat turbatum capiat, et nec vel judicii tradat.* Simile quid Jobus hic inuenire videtur, quasi lamentetur suos

CAPUT XIV.

1. Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletus multis miseriis.
2. Qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet.
3. Et dignum ducis super hujuscemodi aprire oculos tuos, et adducere cum fecum in iudicium?
4. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?
5. Breves dies hominis sunt, numerus mensum ejus apud te est: constituti terminos ejus, qui præteriti non poterunt.
6. Recede paululum ab eo, ut quiescas, donec optata veniat, sicut mercedari, dies ejus.
7. Lignum habet spem: si præcūsum fuerit, rursus virescit, et ramī ejus pullulat.
8. Si seminet in terrā radix ejus, et in pulvere emortuus fuerit truncus illius:
9. Ad odorem aquæ germinabit, et faciet comam quasi cùm primum plantatum est:
10. Homo verò cùm mortuus fuerit, et nudatus, atque consumptus, ubi, queso, est?

actus et vestigia à Deo observata fuisse eo planè modo quod de furiis constitibus dictum est, cùm semper ipse pietatem coluerit, ac recte incedere curat. Auget verò conquestus vim ex fragilitate et calamitate præseruit extremam, que liberalē animum ad ponam relaxandam permovere debebat. Unde subdit:

Vers. 28. — *Qui quasi putredo (1) consumens scum, et quasi vestimentum quod comeditur a tinea.* Corpus nimis Jobi computuerat, et sancie tabeque finebat: quod clementissimo Deo representat, ut spectaculo moestissimo communionem excitet. Porro illa similitudine vestimenti à tinea consumpti prouissima est ad mortalis corporis corruptionem significandam, & cuius constitutionis contraria qualitatibus temperata interperies enascerit ipsa, quæ conficitur ut a vestimento tinea, quæ exeditur.

Tropologicè S. Gregorius, lib. II Moraliū, cap. 25, hunc locum de carnis tentatione exponit: *Quia immodica tentatio non aliunde, sed ab ipso homine nasciuntur; more tinea carnem tentatio quasi vestem, de quæ exīt, consumit, etc.* Ceterum nunc ipsum Jobum vite huius miseras et ærumnas oratione more disertè amplificante audiamus.

(II) Hebreia vox reddi potest uter, seu vas è corio, ubi liquores continentur: quasi interpretationem Septuaginta et Chaldaea secuti sunt: *Efficiat eum consumptum vestitum vas è corio, Symachus: Volutus vetus.*

Quasi dicat: Ita mecum agis, contra me potum tuum exprimenes, cùm tamen vili sit, et corruptioni obnoxius, cuius miseranda potius videntur comparatio, quā malis diligenter. (Menochius.)

CHAPITRE XIV.

1. Cor l'homme n'eut de la femme vit très peu de temps; et même, quand une autre vie qui dure à peu, il est rempli de blemishes, de malaises et d'iniquités, qui l'agent et qui le déshabillent sans cause.
2. Il naît comme une fleur qui n'est pas très tôt éclosé qu'à la cieille, et qu'elle est foulée aux pieds; il naît, et disparaît comme l'ombre; et il ne demeure jamais en un même état.
3. Tu ne croyes, Seigneur, que tu es si sage que de nous ouvrir seulement les yeux sur lui, pour examiner sa conduite; et de le faire, entre dans son jugement pour nous informer de ses œuvres? Illes ne seront que corruption sans cause.
4. Cet être qui peut rendre par celui qui est né d'un sang pur, et qui peut par vous seul qui le pouvez. Seligman, vous qui êtes la partie essentielle et la source de toute paix? Pardonnez donc à l'homme les fautes où la corruption de sa naissance criminellement l'a fait tomber; et que la brièveté de ses jours vous touche de pitié.
5. Car les jours de l'homme sont courts, le nombre de ses mois et de ses années est entre vos mains, vous avez marqué les bornes de sa vie qu'il ne peut pas dépasser.
6. Reitez-vous donc un peu de faire ce que moins durant quelques moments de la faire suffise, ainsi qu'il est quelque chose, jusqu'à ce qu'il trouve, comme le mercenaire, la fin désastre de tous ses travaux dans la mort qui le sépare toujours des biens et des mœurs de cette vie.
7. Car il n'en est pas de l'homme comme des arbres. Un arbre n'est point sans espérance de retour; si on le coupe une fois, il reverdit ensuite, et quelques temps après ses branches poussent tout de nouveau.
8. Quand sa racine serait visiblement dans la terre, quand son tronc descendrait dans la terre, alors il pourra croître.
9. Mais laissez l'eau de pousser aussi loin qu'aura senti l'eau, et il se couvrira de branches et de rameaux touffus, comme lorsqu'il a été planté.
10. Mais quand l'homme est mort une fois, que son corps séparé de son esprit est consumé et réduit en cendres, dites-moi, je vous prie, que devient-il?

11. Quomodo si recedant aquæ de mari, et l'instants tous les fleuves se sécherait sans espérance de retour;

12. et point jusqu'à ce que la chaleur continue détruit; il ne restera rien, jusqu'à ce que la chaleur continue détruit; la consommation des siècles et au renouvellement universel.

13. C'est pourquoi cette mort fait tant d'horreur à tous les hommes: mais pour moi, dans l'état où je suis, elle est l'objet de mes veux et de mes désirs. Qui donc, ô mon Dieu, me pourra procurer cette grâce, que vous me cachez dans le tombeau, et que vous m'y mettiez à couvert des mauvais que je souffre, jusqu'à ce que votre fureur soit passée, et que vous me marquiez un temps auquel vous pourrez me faire sortir de l'oubli?

14. Mais, l'homme étant mort une fois, pourra-t-il bien vivre de nouveau? Oui, sans doute, il vivra, et c'est ce qui fait que, dans cette guerre où je me trouve maintenant, j'attends tous les jours avec impatience que mon changement arrive, et que la mort mette ces corps corruptible en état d'être revêtus de l'immortalité, et ce corps mortel en état d'être revêtu de l'immortalité.

15. Alors, Seigneur, vous m'appellerez par le ministère de vos angles, et je vous répondrai: vous tendrez la main droite, l'ouvrage de vos mains, et il sortira de la poussière où l'homme fut créé.

16. Il est vrai que vous avez arrêté toutes mes pas, et que je devrais vaincre l'ennemi que vous forcez en ce jour de toutes mes démarches; mais j'espère en votre miséricorde, ô mon sovereign Seigneur: pardonnez-moi mes péchés.

17. Vous avez mis mes offenses en réserve dans les trésors de votre justice, comme dans un sac cacheté, ce qui devrait me remplir de crainte: mais vous avez gardé mon iniquité par les mauvais que vous m'avez envoyés; c'est ce qui me remplit de confiance en votre divine bonté.

18. Comme une montagne se détruit en tombant par morceaux, et comme un rocher est enfin arraché de sa place;

19. Comme les caux éaten les pierres, et comme l'eau qui bat contre la terre, la consume peu à peu; ainsi vous perez l'homme insensiblement, et il disparaît tout d'un coup.

20. Roborasti eum paululum ut in perpetuum transiret; immutabis faciem ejus, et emittes eum.

21. Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelligit.

22. Attamen caro ejus dum vivet dolebit, et anima illius super semetipsa lugebit.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — *HOMO NATUS DE MULIERE, BREVI VIVENS TEMPORE, REPLETUS MULTIS MISERIAS (1).* Quoniam in fine superioris capituli dixerat hominem sublē natura tabescere atque deficer, explicat modò copiosius eas miseras que homini per se vix sunt contingunt. Primum igitur hominem valde miserum esse ipsius ortus declarat; siquidem ex muliere nascitur. Attende, ô homo, tuam originem ex qua prodisti. Mulier est. Quid mulier? Abyssus imbecillitatis. Nam, ut suamam pusillanimitatem quorundam ostenderet Jeromus dixit, cap. 51, v. 50: *Devoratum est robur eorum, facti sunt quasi mulieres.* Quid mulier? Mare stultitiae et insipientiae. *Mulier enim seducta (velut stulta et amens) in pravaeclaratione fuit,* 1 Tim. 2, 14. Quid mulier? Totius malitia et iniquitatis inventrix, quam Zacharias in medio amphora sedentem quasi digitō ostendens ait, c. 5, v. 8: *Hoc est impietas, id est, omnia impietas et malorum origo.* Videbat ad Eyan alludere, qua peccati occasio fuit Adæ; à quo culpa originalis traduciente in posteros, debuitque miseria hæc in sermonis primordio ponit, à qui certe coarta calamitatis, quibus orbis terrarum obruitur. Flebat hanc homini in felicem sortem sanctum David, quando dicebat, Ps. 50, 7: *Eccenim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.* Nam hic unum originale peccatum vocat iniquitates atque peccata, quid, fleet unum sit in quolibet puer, tamen omnium sequentium peccato rum cunctarumque iniquitatium seminarium existit. Et alio loco ait, nempe Psal. 57, 4: *Alienati sunt peccatores à uero, erraverunt ab uero, locuti sunt falsa; ab ipsa, iniqui, vulva peccatores nascimur,* quia in vulva peccatores concepimus. Ab ipso uero erramus, quia in ipso uero impii et infidi gigimus; falsa loquimur; quoniam si iniquitatem proferimus, cum ipsa falax sit, falsa loquimur; si vero justitiam dicimus, falsa etiam loquimur, quia aliud est quod ore proferatur, aliud autem quod cordis recessibus oc-

cutatur. Ex hac radice ô quanta mala sepe polubare non cessat!

Homo ergo è muliere natus, peccati et arumurum consors, brevi emoritur. Decat enim vite brevitate puniri eum qui potuit vite longa ac sempermà vita mortis nescius perfrui. Vita agitur in angustias coactata fuit, ne tantum excurseret, quantum mortalia cupiditas luxorum honorum illecebris capta vellet. Et quoniam preposta illa vita appetitus è falsa ut plurimum et inani persuasione generatur, quasi per bonum illud sit diuturnum, cuius plena et continua possessio plurimos annos haber possit, pulchre hic Job prætextum illum excutit, et dicendo illustrat, omne vite curriculum esse brevissimum, atque in illis fugientiæ avi angustiis nihil esse cause, cur Priani annos vel Nestoris aut atatem Macrobiorum laciniis fabulosis circumductam sibi aliqui velint at polliceantur. An non vita brevis, quam anni metuntur, menses continent, dies abbreviantur, horæ aë momenti defuncti? An non brevis, cuius omnia transierunt tanquam umbra, Sep. 1, 9, et seqq., et tanquam nuntius percurrent, et tanquam uavis, quæ pertransit fluctuantem aquam; cuius, cùm prætererit, non est vestigium nunc semitam carina illius in flacibus; aut tanquam avis que transvolat in aere, cuius nullum inventari argumentum tineris, sed tantum sonitus alarum verberum levem ventum, et scindens per vim itineris aerem: communis aliæ transvolavit, et post hoc nullum signum inventur itineris illius: aut tanquam sagitta emissa in locum destinationis, divisa aer continuo in se recessus est, ut ignoretur transitus illius? An non tandem brevis, que finem habet, qui appropinquant omnes elapsi anni aspicuntur, ac si nunquam fuissent? Pulchre Seneca togæ et sapientiæ clarissimus, epist. 49, velut ex Capitolio illud exclaims: *Punctum est quod virinus, et adhuc puncto minus.* Et Aristoteles, apud Stobæum serm. 96, fundens aureum flumen orationis, quæ causa definiebat hominem ξερός λέγετο, temporis spoliū. Sed B. Augustinus, serm. 4 de Verbi Domini, elegansissimè nos quodammodo vitros facit, innumeris cibis obnoxios, quibus in horas communianunt: Inter casus ambulanus; si viri essemus, minores casus timeremus. Et quidem nihil fragilis videtur, que minimis rerum causis præter omnium expectationem multis abrumpitur. Plus unus Fabius naturam occidit eum in gutture hasisset; acinus uva poetam Anacreonem, Repentina laetitia quodam, subitus alios macror sanguine et anima spoliat. Juventutis viribus florentem, et pleno gradu in curriculum avi ingrediente, spe latum, grandia meditante, sepe trium quatuor diecum febricula extinguit. Imò nulla antecedente causa, que quidem in hominum cognitionem veniat, non pauci ab hominibus cripuntur.

Quem dies vidit reviewus superbum,

Hunc dies vidit fugiens jacentem;

at Seneca in Thyestes. Tertullianus, lib. de Anima, cap. 52, id sublimiter et concinne more suo dixit:

Vis est illa navigis, cum longè à saxis, nullis de-pugnata turbibibus, nullis quassata decumanis, cadulante flatu, labente cursu, letante comitatu, intestino repente percussa, cum tota securitate de-sidunt. Non secis naufragia sunt vita etiam trans-quille, etc. Hoc nostri et profani spes docere omnes conati sunt, magnam esse humanae vita brevitatem; nec id tamen persuadere omnibus poterunt, dum splendor inanum rerum, et ambitionis pompa, dum languide futilles festiae et voluptas, dum magna spes commodorum, opum, dignitatum, dum false glorie choragum sapientem illam cogitatione opprimit. Nam quidam nos illis bestiis simillimos esse aiunt, quas ἔρηπτοι vocat Aristoteles apud Ciceronem, 4 Tusculanarum, quod unum tantum vivant diem, que lucem atque vitam, quam cum sole oriente accepunt, eodem occidente amittunt, et emoruntur. Eadem ob causam solitale herbam dicunt hominem, aut deciduum brevis avi flosculum, manè ridentem, guttis roris interemicantibus affluente, inhiabit soli, et totum sinum aperientem, qui pubescit simul et tabescit, nec diei prisū finem quam vita sentit. Plinius eo spectaculo mentem eruditum pascat, et his verbis anciis sui notionem aperiebat, lib. 21, cap. 1: Flores natu in diem digni magnam hominum admiratione, que spectatissime florant celerrime marcescere. Sed magnificus illa à nostris sapientiæque dicuntur. Et si politè venustè dicitur dixit è profanis unus breve ver brevesque rosas, ad indicandum certum et exiguum durationem, majori tuba Job cothurnatus poeta, et divinae mentis inflammatione potens: *Homo natus de muliere, brevi vices tempore; et emblemate illud sacro illuminans: Qui quasi flos egreditur, etc.* De quibus mox sequenti versu agendum, ubi prius expenderimus id quod hic ait:

gunt, universa dilacerant, et nihil est tam charum modum, cum Cessarium vitæ functionem mirabilis suo lessu prosequitur: Instabile sumus insomnum, spectrum volatuum, avis praetereruntis volatus, pulvis, vapor, ros matutinus, οὐρανὸς καιρὸς πυρίσανος, καιρὸς λυγίσανος, flos tempestivè nascentis, tempestivè marcescens, i Cœcus Homerus vidit hanc vite brevitatem et celeritatem morienti, cum Iliados 7, vers.

146, dixit:

Οφέλις φύλλων γνεῖ, τερψθεὶς καὶ ζελθεῖν.

Quale fôlorum gêrus, tale et viororum;

qua sub extremum autumnum viridia primum, nox pallida, promiscue humi labuntur et rediguntur in pulverem. Quod ingeniosissimi poeta inventum sapientes nostri commendaverunt, quānqñ illæ quidem accepterat à nostris. Sic enim sapiens illo prior, Eccl. 14, 18: *Omnis caro sicut fenus veteraret, et sic folium fructificans in arbore viridi; alia generantur, alia dejiciuntur.* Ita Job capite precedenti se folium esse siebat, quod a vento raptur, quod decycitur, laceratur.

In hujus rei symbolum mos fuit perantiquus, ut in templis in quib[us] Nume[n] venerabantur, darentur εὐλόγi festi rami, sacrum munus, et ad magna significandum divinitus excoxitatum, ut nimis homines intelligent siue si deforsecunt, et subito uruntur, ita illos citò quoque hanc vitam recituros, ut est apud Clementem Alexandrinum lib. 5 Stromatum. Quò reverem ego etiam lubens et aliam consuetudinem veterum, cuius idem scriptor nobilis codem loco meminit, cum ait consuevit in delubris τρύπαις πτερύξις, rotam versutilem, dedicari, ut esset quasi vor Numini significantis veri et rapi omnia celerrima communione, et ipsum quoque dominatum mundi hominem cum isdem minimiis momentis interire. Quod significans utrumque Orpheus Thracius ita cecinit:

Θάλλον δὲ τοῦ βρύσταν ἐπὶ γλοῦς ἔργα μάνεν,

Ωδὸν ἔχει μάνα θεαν ἵτι φρένα δίλλα κοιλάτην,

Πάντα πέρι, στρών δι καθ' ἐν μέρες οὐ δίκαιος ἀντίνοος,

Ἄλλη δὲ πέρισσον δέρμα μέρες λογού θεατος;

Ramorum ast quæ sunt hominum terrestria suræ,

Non uno sunt fata loco in mente, omnia circum

Voluntur, nec fas una est consistere parte;

Sed quam caperant cursus partem omnia servant.

Sed ut ad Jobi textum revertamur, quid fragilis flore? quid magis labile ac momentaneum, qui statim ac erumpit, flaccessit, ac deflorescit, et cadit, etiam si nec decurrit, nec forceps excedat, nec manus decerpit? Flores apparuerunt in terra nostrâ, ait nascitur et perit statim, et cum maxime floret, morib[us] illum metit et legit. Septuaginta: Cadit, languet, tanquam flos efflorescens. Age jam natura viri obscuriora, aiebat poeta, foliorum generatione assimiles, pœna facientes, formationes lati, umbrösae tribus impotentes, impotentes, durius miseri homines, viri similis insomnis, addibite mentem immortalem, etc. Persimiles ferme phrases in Jobo recurrent. Vita hominis umbra comparatur hic et capite 8, 9, et Psalm 101, 12, et i Paralipom. 29, 15, in Sapientia 2, 3. Celebre est profanorum axioma: *Pulvis et umbra sumus.*

(Calmet.)

In quo nomini fragilitatem adhuc magis expressam invengo. Omnis quidem flos fragilis est, sed flos foni omnium fragillissimus et vilissimum existit, utpote qui una cum feno ad pabulum brutorum assumitur. Est igitur gloria homini sicut flos feni, quia in momento pertransit, et quantum deinde habet contemptum. Hancetque viltatem glorie sensibilis, quam homo tam ardenter amare consuevit, Scriptura sepiissima foni appetitioles describit. *Homo, inquit David, sicut fonsum dies ejus; et sicut flos agri, si efflorabit*, Psal. 102, 15. Similia apud Isaiam et Jeremiam reperies. Porro quare homo flos? Quia citio pertransit. Quare fenum? Quia omnis decor ejus apud veros sapientias cultores viliscit. Quare flos feni? Quoniam ac si esset vili bestiarum esca, aut natura pugnante, aut opibus abeuntibus, aut hostibus insurgentibus evanescit.

Audi S. Ambrösium non minus eleganter quam sapientiae hæc de disserentibus lib. 5 Hexameron cap. 7.
Viret enim, inquit, gloria hominum in carnis quasi
fœnum, et putatur esse sublimis, exigua quasi
herba est, prematura ut flos, caduca quasi fœnum;
germinat vite viriditatem in specie, non in fructu
soliditatem; hilarioris vite quasi flos pretendentis ju-
cunditatem, breviori spatio occasura sicut herba
fœni, quod primumque evellatur arescit, Psal. 128.
Quo enim firmitudo in carne, quo salubritas potest
esse diutina? Hodie videt adolescentem validum,
pubescens autem virtutem florulentem, gratia specie,
suavi colore; crastina die tibi facio et ore mutatis
occurrit, et qui pridiē tibi laetissimum decorā forma-
visus est gratia, altero die miserandus apparebit regu-
litinus aliquius indumente resolutus. Plerisque aut
labor frangit, aut impia macerat, aut cruditas ve-
xat, aut vina corrumpt, aut senectus debilitat,
aut erubratos deliciae reddit, luxuria decolorat.
Nonne verum est, quia aruit fœnum, et flos deci-
dit? Alius ab avis atavisque nobilis, et majorum
honestatus infusus, prosopage veteris clarus insigni-
bus, amicis abundans, stipatus cibentibus, et
utrumque laius tectus, secum producens maximam
ac reducens familiam, repente aliquā accidentis
periculi mole turbatus desistitur ab omnibus, a sodali-
bus derelinquitur, impugnatur a proximis. Ecce
verum est, quia sicut fœnum vita hominis priu-
lium evellatur arescit. Et etiam qui dum ubi-
tate affluens copiarum, liberalitatis fama per ora
volitans singulorum, clarus honoribus, praemii-
nus potestatibus, tribunalibus celsus, solo subli-
mis, beatus populus estimatus, dum praesonum cla-
more deducitur, subita rerum conversione in eum
caceretur, quò alios lessivit, et inter
eos suis imminentis penitus defecit erumpanum. Quan-
tos pridiē caterva plaudent et insidiosa faventi
populi frequens domum pompa deduxit, et nox una
gloriæ illum splendorem dedicationis abeavit, ac
repentinus lateris dolor effusus gaudis lucucentos
gravis successerunt; maioris admisit! Hujusmodi
est igitur gloria hominis ut flos fœni. Quia etiam

cum defurter, nihil opis adjungit, in quā nullus
fructus acquiritur; et cum admittitur cronicatus, om-
nes secon hominis et quam desuper obumbrabatur
pentē destitutus, et quam intus animabat. Hac
enī S. Ambrosius. *Egregium hominis gloriam!* quam tam
sollicitudinibus et periculis corporis et anima discrimi-
nibus mercatur; cuius hæc est miseranda conditio
quid sicut flos et femina simili atque incipit vivere
incipit interire; manè sicul herba transi, manè flo-
ret ac transit, veneri decidit et arcessit. Fugaciter
verò hominius occubere properant umbra fugi-
natur. Et quidem umbra noctis fugit quia citè est
affulget, exprimine nequit momentaneum illud, que-
max ad sol hemisphericio illuxit, umbra noctis excep-
nescit, et ne vestigium quidem relinquit. Umbra
verò diurnæ, quibus id nomen proprius congruit,
velocissima sunt, ut ille sole occidente perspicere potest,
quando ex montium oppositu per deinceps loca celeri-
nus umbra porrigitur. Ergo umbra, sive cum ex ob-
jectu spacioorum corporeum resultat, sive cum dispelli-
tur, citoissimum fugit. Quare eleganter Job de nostra
pronuntiata: *Et fugi velut umbra, ubi notandum in
lingua sancta, quæ principi et auctore Deo instituta
est, uno et eodem cœlo et vita et fugam significari.
Sic quod David fugam nuncupaverat, sephagiata in-
terpretes τοις, vitam dixerunt continuo in fluxu et
fuga positam. Quid secutus quoque noster interpre-
ta veritatem? Vitan meam annuntiavi tibi;* in Horace
est *tu nodi, id est, fugas, unde Vacabus reddit in
lumen modum: Fugas meas numeratas habes.* Ut si quae
forte querat, quid hominum vita sit, celerissimam esse
fugam intelligat. Scite prouide mibi quidem videot
poeta Graecus vitam nominasse διπτέρα, fugitivam,
ut Gregorius Nyssenus, gravissimus et eloquentis
sinus pontifex, ἐγράψατο, diarium, brevem et ca-
ducum.

Illiū porrō modicum vita tempus, quo vita haec
mortalis non tam constat quām nutat, multiplici va-
rieti obnoxium est; nam propter incrementa
quaq̄ amplius procurrunt, & magis vita decres-
cit, tñ succurrunt afflictum foras, ut vix homi
ipse se agnoscat ipsum, qui ad horas penè singularem
senus mutato aliis sibi esse videtur, id quod ista
verba significant: *Et nunquam in eodem statu per-
manet.* Ex quibus patet quām humana gloria claudit
sit et fallax, et quād major, et instabiliter. *Umbra enim*
*fallax est, que oculis insipientium aliquid esse vide-
tur, cum nihil omnino sit, nisi maioris lucis absen-
tia. Hanc nec oculus videt, quia non umbram, sed*
modicam lucem videt, non aura audit, non odoratu
percepit, non gustus caput, non manus apprehendit.
Sic est homo et omnia gloria eius, quæ nullam
soliditatem, nullam stabilitatem habet, sed semper
de uno in aliud se movet, et tandem in mortem et
septemtrionem oblivionem decidit. Idque sonat illa
verba S. Chrysostomi: *Quid efferris animo, etum
sis homo et cognatis terræ, ejusdem substantiam
cum cinere, tum natura, tum animo, tum actionem,*

defectu? Hodiè dives , cras pauper ; hodiè sanus ,
cras agrotus ; hodiè gaudes , cras doles ; hodiè ju-
venis , cras senex . Num quid in rebus humanis con-
sisti ? in non potius omnium præterfluentium cur-
sum imitanti omnia , et simul atque apparuerunt
cibus nos quam umbra reliquimus ? Quid igitur cri-
stus erigis homo , fumus et vanitas ? Homo enim va-
nitati similius factus est , veluti fumus dies ejus .
Exaruit græmen , et flos decidit . Haec dico , non ut
substantiam deiciam , sed ut arrogantiam refrane-
rem . Haec ille . Sed miserabilis est aliud quod
umbra nomine denotatur , nimurum , quod dum ma-
jor est homo aut ètate , aut dignitate , aut honoris
altitudine , èst est interiu? propinquop. Crescunt
umbrae ad desperam , et longiores ac productiores
sunt ; non metuas illas , insipientis infantile , quia
umbra sunt , et per noctis presentiam occubent .
Crescit honor , angetur dignitas , splendor mundanus
provehitur , iride hæc , nisi velis , à home , infan-
tium more deludi , quia umbras majores sunt , et co-
ipso quid majores in ietu oculi consumentur . *Dies*
mei , inquit David , *Psal. 101, 12* , *sicut umbra de-*
clinauerat , et ego *sicut fumus aridi* . Ideo tu et di-
cito de vitâ tua , et de vitâ eujusque , etiam si prin-
cipes sit potissimum , qui ut umbra nimium pro-
tracta declinat , et ad nihilum properat , et ut viles
fœnum et flos agri non aliud quam celerem casum
expectat . Est igitur homo caro , est spiritus ignarus
et cœcus , est comppositum quoddam ex corpore et
animo , innumeris miseriis et calamitatibus , et
ignorantibus et peccatis subiectum , est flos et fœnum ,
est umbra . In qua si per se habet considera-
tione , omnia instabilita , omni fallacia , omnia mis-
sera et tumultuosa reperiens . Vide quæ superius
de hoc argumento annotavimus cap . 7 , vers . 8 , et
cap . 8 , vers . 9 .

JUDICIUM ? Cum , inquit , homo tam fragilis sit , tam
inconstans , tam miser , non tantù à te fieri debet , ut
sume jure cum illo agas , acriter in illum inquiras ,
adolescentia peccata in memoriam revoces , et totum
actatis ejus tempus in judicium voces , et de actâ vitâ
ejus questionem decernas ; mox debet amplitudinem
et maiestatem tuam infinitam in tam miserâ creaturâ
connovere , et nonnulli ejus infirmatâ concedere .
Quo argumento sapè sancti viri in Scriptura utinam
ad Dei misericordiam conciliandam . Sic Isaías , cap.
64 , 6 : *Ceditamus* , inquit , *quasi foliis universi* , et ini-
quitates nostre *quasi ventus absterulant nos* . Non est
qui invento nomen tuum , qui consurgat et teneat te ; ab-
scouasi faciem tuam à nobis , et alibiis non in manu
iniqualitatis nostræ . *Et nunc Domine , Pater noster es tu* ,
nos verò lutum ; et factor nos es tu , et opera manu-
uum tuarum omnes nos . Ne irascaris , Domine , satis , ne
ultra memineris iniqualitatis nostræ ; ecce respice , popu-
lus tuus omnes nos .

Potest etiam prima hujus versus pars , ut graves
interpretes sentiunt , non ad severum et minacem judi-
cium aspectum , sed ad paternam et indulgentissimam
Dei erga homines providentiam tum in naturalibus ,
tum in supernaturalibus bonis , legibus , inspirationibus ,
protectione , conservatione , pertinere , co scilicet
sensu , quo David hoc dulci et religioso carmine divi-
næ beneficentiam admirabundus extollit , *Psal. 8, 5* :
Quid est homo , quid memor es ejus , aut filii hominis,
quoniam visitas eum ? q. d. : Unde fit , ut tu , Dominus
universitatis , affluens omni honoribus copiâ et felicitate , nulliusmodo egens , hominumcon tamen vilenem &
abjectum , rem nihil , habeas in memoria , et benevo-
lentiâ tua digneris ?

Mirum est quippe excelsissimum Deum rei minime
tam exactam curam gerere , ut nihil aliud cogitare vi-
decatur . Et ex ipso angelus secundum hemistichii

VERS. 5. — ET DIGNUM DUCIS SUPER HUJUSCE
APERIRE OCULOS TUOS (1). ET ADDUCERE RUM TECUM

(1) Quasi dicit: Miror quid adeo te demittas, ut hominem vel asperiore digneris.

ADLOCUERE TECHUM IN JUDICIO. *Scriptum: Et hinc venire fecisti in iudicium coram te, quasi dicit: Miror quid etiam de rebus minimis et levissimis hominem ratione vel soldaria, tanta multitudine, iudicasse ergo*

gere, ut adducat eum secum in iudicium. Iudicium autem, de quo hic Johnus agit, est illud in quo quisque de se coram Deo rationem reddet; cuius imago Iesus terrum, cùm sé, ut putabat, immoxi cerneret in hac mortali vitâ adeo rigide torqueri.

ratimque redire, tunc huius iunctare veit.
(Menochius.)

¶ 122. **etiam super hum. cum stomachi et ad-
minatione legendum; ut supra, 7, 47.** **Quid est homini,
ut eum magnificatis?** Quin vita tam brevis et arum-
nositatem suam, itane super hum. tam, tam abjectionem
et miserum, super reni et vilorum et exiguam, **¶ 123
aperit oculos tuos, eum tantum ducas, ut in eum
aspicias?** Non tam in bonum hoc dici, quam in ma-
lum, ut digneris observare, si quid peccari, et pro
commissis in ema animadvertere, ut altero hemis-
phrio dicunt. Atqui tan vili res hoc tuus aspectu et
cura indigna est. Interim ab homines abjectione et
infamitate Deum conatur ad misericordiam flexere; se-
cundum non circa stomachum, sed a Job pre-
impatis sui opinio decurrit. **Et me, qui sum talis homo frig-
ori et miser (transiti a thesi ad hypothesis, ut contra
supra, 15, 28, ab hac ad illam), in iudicium adducis
tecum?** nam in mecum scilicet contendas, me ita punies,
et pro severitate tui iudiciorum acerbiter affligens. Con-
fucius de phrasis supra, 9, 2, 5, 52. Ps. 143, 2. Atqui
Hinc justissimum existit omnium sanctorum metus.
David quidem (ut animadverterit S. Chrysostomus lib.
2, de Compunctione cap. 4), **ει μη γαλλα cordis
compunctione ιππειρωνικη της κρισιος την ποτεντην εγε-
δεινεται;** instans in animo semper habuit judicium
memoriam; etiam in luxu atque in libertate vita re-
galis eam semper **τρεπει της λαζαρου,** secum reputabat,
mente assidue revolebat; unde id dicebat: **Domine,
ne in furore tuo argua me, cum animo omni artu-
busque in ea cogitatione horrescerem.** Quare eidei
psalmo titulum inscripsit: **Pro ostiis,** que planè est
dies iudiciorum, ut qua huius seculi septimanae conse-
quatur. Exaggerat autem doctissimum idem pontifex
ego, tan viliis et miseri, indigne eram in quem vel
animadverteres

(Rosenmüller.)

Hæc minutissima prætervolant, omnino ignota est: hæc humana vita durat. Hoc enim est quod ait: Numerus mensium ejus apud te est, id est, non apud homines, quibus non est ita parvus numerus, quo tam minuta et brevis res autem numerari aut mensurari possit. Audi ipsamet S. Gregorii verba lib. 12 Moralem cap. 1, dicens: Quia vero apud omnipotentem Deum etiam labentia stant, apud se numerum mensum nostrorum exhibet. Vbi item alium tradit hæc exponendi modum, ac si dicat: Hominibus quidem breves dies vita sua videntur, verumtamen non possunt comprehendere, quantæ velocitate pertransierant; hoc uni Deo notum est, ipse solus novit, quin velocior vita nostra decurrat. Verba ejus sunt ista: *Breves dies hominis sunt, numerus mensium ejus apud te est.* Hoc etenim apud nos velut non esse consideratur, quod tantæ velocitate transcurrit.

Hanc vitam nostra brevitatem regis quoque Psaltes ac Propheta in enthusiasmis suis ita præclarè describit: *Ecce mensurabiles posuisti dies meos.* Quæ sententia eleganti vir ingenio sacrum emblemata continxisse videatur ad mortalius documentum. Nam ut Parrhasius pingendi artificio clarissimus, cum Cyclopem in tabella parvulæ dormientem expressisset, ut ejus indicaret magnitudinem, Satyros juxta posuit illius polluem thyro metentes, ut narrat Plinius lib. 55, cap. 10. Sie contra rur spesissimum, cum humana vita brevitatem ante oculos vellet collocare, Deum induxit illam palmis et manicis mensurans, quem etiam dixit Isaiae palmo eclos perderasse; sic igitur canit: *Ecce mensurabiles posuisti dies meos.* D. Hieronymus verit breves; Vulgatus exquisito iudicio reddit mensurabiles generem, et style contractiore, quod plenius apertiusque diceretur *mensurabiles palmo dies.* Itaque Patres Graeci legunt *hæc sunt dies palmae.* *Palæstas posuisti dies meos,* ut habeat S. Ambrosius, qui etiam notat *palæstam* significare mensura quoddam genio architectoru, quatuor videlicet digitorum inter se junctos. Hinc Symmachus eo loco posuit *omnibus dies,* hoc est, *palmas.* Esse tamen distinctionem inter palæstam et spitham ait D. Hieronymus ait cap. 40 Ezechielis, et illam quidem palum dici breviorem, hoc est, mensuram quatuor digitorum, hanc autem palum aliquanto majorē, id est, dodrament. Sed illa duo confunduntur ab anterioribus; atque ab illo forte manavit proverbium ita Graecorum, *τελεταὶ τοῦ βίου,* *Spiθαμή vita,* quod Diogenianus interpretatur *τέλετον,* vita cursum brevissimum, perpulsum quidam et minutum. Scio novam Septuaginta editionem habere *τελεταὶ πετρεῖς,* quod in Codice quoque suo habuit S. Ambrosius, qui sic reddit: *Ecce veteres posuisti dies meos.* Verum exemplaria fusse diversum ex eo dictissimo Patre intelligimus, tunc est Gregorio Nazianzeno; cui non modo corona factum, quæ triumphant, sed excellens quoque in omni genera literatura cognitio tribuenda est; qui cum fratribus suis funus laudatione coherest, David, inquit, dies manus *πλακατῶν μέτρην,* palmi mensuram definit. Quod Anthologie lib. 3, cap. 6, imitatus videtur Poeta Gra-

(1) οὐδὲν δέ τινεστερόν, *recede* (vel *desine, abiuste, discede, respice, respice aliosrum, averti vulnus*) *ab eo, omittite*

Vers. 6. — RECEDE PAULOLUM AB EO, UT QUIESCAT
DONCE OPTATA VENIA SICUT MERCIENARI DIES EIUS (1).

(1) οὐδὲν δέ τινεστερόν, *recede* (vel *desine, abiuste, discede, respice, respice aliosrum, averti vulnus*) *ab eo, omittite*

Intermittit, inquit, nonnulli peinas et crucias quos miserio infligunt, ut aliquantulum respiret, donec optata mortis, et que hanc consequitur, eterna vita dies adveniat, qua fesso et laboribus doloribusque fracto dabatur et requies et laborum merces tanquam mercenario, cui ad vesperam diuinæ laboris salarium impendi solet. Unde Septuaginta vertunt: *καὶ εἰδοκοντὴ βίον ὑπερβάζει μαρτυρία;* et detectetur illa vita sicut mercenarios; Chaldeus vero reddit: *Donec accipiat partem suam sicut mercenarios in die suo.* Preccatio hoc Job facit ad universum genus hominum in hac vita arcaminus laborantium pertinet, ipsum tamen calamitatem acerbissima duxerat potissimum respicit. Exploratum est autem, hominis vitam certo non mensum vel dierum modo, sed horum quoque numero definitam

ειναι, ad illum ne attendas, ne occupator curia illius. Cessare fac pnos. Orat pro se sub alterius nomine. Desine illum afflige.

Ut QUIESCAT, sub *pandulum*, *πάνδολον*, et cesse, vel *cessabit*, aut *afflictio*, et *desire*, ut (vel *doyce*) *desinat* (vel *desistat*) *sul esse, vel vivere.* Id *πάνδολον* absolutum positione passim significat, ut patet ex Deut. 15, 41, Jud. 5, 6, 1 Sam. 2, 5. *Donec deficiat*, id est, moriatur. *Et defungatur,* id est, justum aevi cursum perficiat. *Et degat vitam.* Ideo est, *recede ab eo,* et *cesset officio,* q. d.: Sine illum vivere, donec perveniat ad diem mortis naturalis. *Edure,* in hoc scilicet, emetatur vita sua tempus. Confer Psal. 89, 49. *Et cesset,* a malo, etc., q. d.: Satis exesse et conditione sua null habet, vita breviter et arruans, absque hoc quod adhuc cum affligas, ita presertim ut me nunc.

DONEC OPTATA VENIA, etc. *כִּי תַעֲשֶׂה בְּנֵי אָדָם וְבְנֵי עָמָקָה,* *vel obtemperari, et cesse, vel acceptum, habeat,* tanquam mercenarios, *diem suum,* vel diuinam suam, *vel diu sibi, diem,* id est, finem diu sue. *Die vocat vita tempus.* Donec, satis se vixisse ratu, et fessu hæc vita, maturi jam aetate, mortui, tanquam requiem, optet. Ut mercenarios finem dii et laboris expectat, ut possit quietem capere, optat Job, ut praesertim natura temporis, tanquam grato et acceptio die, sibi detur. *Cum jam grato animo exceptio diem fatalem tanquam mercenarios;* parum est, ut eum sine cruciatus sines atatem agere. Jam veniet senectus, quæ mortem ei faciat desiderabilem.

(Synopsis.)

respice ab eo, averte iratum vulnus a eo, ut supra, 7, 19, Isa. 22, 4. — *et cesse,* id est, desinat affligi, seu cesset a labore et eruminis. Alii: *Ut desinet esse ac securus,* *vel obtemperari, et cesse,* id est, *desiderat, ut donec desideret,* seu acceptum habeat, ut mercenarios diem suum supremum, ut infra, 15, 52, 1 Sam. 26, 10, id est, donec perlassa vita, maturi jam aetate, mortui tanquam requiem exceptio, sicut mercenarios ait vesperum et finem laboris expectat, ut mercede accepta quam tempore possit fessus capere. Bene Hieronymus: *Donec optata venia, tanquam mercenarios, dies epis. 72* propriæ nelle, metaphorice et completere veluti late animo, de terra dicitur Levit. 26, 54, 2 Paral. 56, 21, 73-77, et complebit sua sabbata, id est, velut libens finem optabit, res finem velut operæ videnter et gratia habebit, quasi ex propendant:

(Rosenmüller.)

RECEDE, quasi dicas: Ne crucies cum. SICUT MERCIENARI DIES EIUS. Quietem a laboribus et eruminis intelligi, quam comparat cum mercede mercenariorum diebus festis, quos avide expectant, ut quiescant, et hilarius vivant. (Menochius.)

esse, neminemque ultra præstitutam horam posse vitam prorogare, cujus veritatis ratio à prænotione et potentia divina petenda est. Ex hoc ergo asserto infallibili electi Jobus orandi confidentiam, postulatque ut recedat Deus, hoc est, parcat, remittat, cesseret à vexatione illa, ut homo afflitus quiesca aliquantum, donec optata et sapientia flagitata mortis dies accedat, quam velut mercenarius expectat, non sanè ob mortem ipsam, sed ob reum, quam per mortem adepturus sit.

Recede, inquit, paululum, ac si lueulentis diceret: Videris, clementissime Deus, instare milii morienti, ne aufugias, verum sat nosti me non posse vitam producere ultra præscriptum à te diem; desine ergo me novis tibi transverberare; etenim si decreta hora hinc migrare necesse est, quorsum instas? Jam vultus lethale intulisti, quo tandem moriar; quid ergo opus sit iteris itibus sauciare, quem mors jam conceperit pergerut? Sic Jobus in eo quippe conficit dolorum versabatur, ut parum sibi superesse temporis prudenter conjectaret. Non ergo vitam longiorum nunc precatur, sed peina relaxacionem mitigationemve, ut lethaler percussus tranquillè agat, ore, hec paululum miser dolorem sum. Neque mirum, si variis preceps formulas indebat, si varia vota succedant. quod dolentium est maxima præcipuum, dum affectus impotentes ut vendi à diversis regionibus flantes animalia inermem ac tediis mutantem impellunt. S. Chrysostomus refert in quibusdam exemplaribus legi hoc modo: *Ἄντερα ἀπὸ ἥπατος, ταῦτα καὶ φύγειν τὸν πόνον,* sive aborderit (vel obtinuerit, excepto, gratum, vel acceptum, habeat), tanquam mercenarios, diem suum, vel diuinam suam, vel diu sibi, diem, id est, finem diu sue. *Die vocat vita tempus.* Donec, satis se vixisse ratu, et fessu hæc vita, maturi jam aetate, mortui, tanquam requiem, optet. Ut mercenarios finem dii et laboris expectat, ut possit quietem capere, optat Job, ut praesertim natura temporis, tanquam grato et acceptio die, sibi detur. *Cum jam grato animo exceptio diem fatalem tanquam mercenarios;* parum est, ut eum sine cruciatus sines atatem agere. Jam veniet senectus, quæ mortem ei faciat desiderabilem.

DONEC OPTATA VENIA SICUT MERCIENARI DIES EIUS. In Hebreo est: *Donec perfecritis sicut mercenarios diem suum.* Mercenarios in certum tempus conductur, et sapere in diem; quem ideo Graeci vocant *ἀπόγενον μάρτυρας, diuinam mercenarios.* Dies autem mercenarii sunt certi et breves, quibus nec additur ne demittit; nam ipse nihil patitur nisi addi, quia laborosi sunt; nec qui conductus ipsum, quidquid detrahi permittit, ne mercede fructu fraudetur. Dies ergo mercenarii vocatus tempus quo conductus fuit ad aliquod opus, cui comparatur dies hominis, quibus hic militat in terrâ; prout supra cap. 7, vers. 1 et 2, explicatum fuit: inde hujus loci explicatio petenda est, si quidem hile, prout ibi, Job finem vita et miseriaria exemplum mercenarii finem operis et mercede pax solstantis exoptat.

VERS. 7. — LACONIUM (1) HABET SPEM; SI PRECISUM FUERIT, RUSEM VIRESCIT, ET RAMI EJUS PULLULANT. Varias excoquiantes interpres hunc versetum cum precedentibus necent rationes, quas reconsit. Pi-

(1) Vel *arbor, habet spem*. Spem arbori tribuit per *avvenezione*, quia homines de cō spēm habent. Est hic comparatio imparium, cuius apolos sc̄ritur v. 10, q. d.: *Pejor est hominis conditio quam arboris.* Si *PRECISUM FUERIT*. Si ad radicem usque cedatur.

RUSEM VIRESCIT, *לְנִירַת צָדֵקָה*, et, vel *quid*, *aduc* *imparubat*, *vel repudiat*, *vel immutabit*, *nempe sese*, *vel conditionem suam*; *seipsum quasi renovabit*, *instaurabit*, *sive reparabit*, *vel propaginum suum*, *vel certe robur suum*, ex Isa. 40, 31.

Et RAMI EJUS, etc., *לְנִירַת צָדֵקָה*, *et propago*, *sive solo*, *sive surcula* (*ramus ejus tener*, et quasi adhuc factens, *rejuvenescens*) *eius non destinet*, etc., *vel deficiet*, *vel quiescit*.

(Synopsis.)

Job, déplorant la misère de l'homme, s'exprime ainsi : *Un arbre n'est point sans espérance. S'il est coupé une fois, il ne laisse pas de reverdir, et ses branches poussent de nouveau. Quand sa racine serait visée dans la terre, quand son tronc serait mortifié par la poussière, il ne laisse pas de pousser aussitôt qu'il aura senti l'eau, etc.... Mais quand un homme est mort une fois, etc., que devient-il ?* Ce discours, disent les incrédulés, est contraire à l'expérience. On ne voit à point qu'un tronc mort pousse des rejets aussi tôt qu'il a senti l'eau, etc. Pour que la préférence que Job donne aux arbres sur l'homme, au sujet de la durée de la vie, soit juste, il n'est pas besoin que tous les troncs morts revivent et poussent des rejets, il suffit que l'on en voie souvent à qui cela arrive, tandis qu'il n'arrive jamais à l'homme de renouer ainsi. Les arbres ont encore une autre avantage sur nous, qui est de se donner de nouvelles branches lorsqu'on les a privées de celles qu'ils avaient. Quel est l'homme qui à qui le review de nouvelles jambes à de nouveaux bras pour ceux qu'on lui a coupés ?

Il arrive souvent qu'un tronc d'arbre, qui paraît entièrement mort, conserve cependant plusieurs années, dans l'intérieur, quelque fibre vivante qui ne reste dans l'inaction que faute d'eau, et qui, dès qu'elle est humectée, pousse des rejets. Plin rapporte qu'en plan de l'Afghanistan, il avait quinze années de haut et quatre aunes de tour, ayant été raboté de tous côtés, revint en sa première verdeur, et subsista encore long-temps. Licei, célèbre médecin italien, raconte qu'il avait vu, dans le jardin de son oncle, un tronc d'olivier, plus de dix ans après avoir été coupé, séparé de ses racines et de ses branches, élevé de terre et cloué sur deux appuis de bois, proche d'un puits, reverdir, jeter des fleurs et produire des fruits plusieurs années depuis. Voyez encore Scaliger, 140e *exercitation contre Cardan*, etc.

(Ducot.)

Pour expliquer ce passage sur côte plusieurs exemples de troncs d'arbre qui, coupés depuis long-temps, et parassains entièrement morts, avaient cependant conservé dans l'intérieur des fibres vivantes, lesquelles poussaient des rejets dès qu'elles furent humectées. Voy. Plin l'Ancien N. II. 32; 47, 58; Théophraste, *Hist. des plantes*, I. 4; c. 19; le médecin Liceti, *Tract. de his quae dñi vivunt sine alimento*, I. 5, c. 7. Jules-César Scaliger, *exercit. 140* contre Cardan. Mais les savants se sont évertués à expliquer une difficulté qui n'existe pas. Il n'est pas probable que Job ait voulu faire allusion à des faits qui ont toujours été extrêmement rares, et en effet nous ne voyons pas qu'il parle du tronc de l'arbre coupé. Voilà ce qu'il dit : *Il reste encore de l'espérance à l'arbre lorsqu'il est coupé; il peut encore verdir et pousser des rejets.* C'est-à-dire que les racines qui restent dans la terre peuvent repousser un nouveau tronc, qui se couvrira de feuilles, etc. Personne ne contestera cela.

(Drach.)

nedna noster; sed commodissima mili videtur illa, qua ex originali et Graeco textu petitur, in quo utrobius exprimitur particula causalis; in illo quidem *χι*, in hoc vero *γέ*, id est; *nam*, seu *enim*, ac si Job Deo dicat: *Cum breves sint dies hominis, eosque plenè habeas in potestate tua, rationi simul et aquitati consonum videtur, ut benignus cum illo agas, nec orbum sobole ab instar iutius trunci stirpis excidas.* Nam lignum seu arbor succisa non raro repullit, et surreculi ac rami ejus transplantati demò crescunt propagantur; homo autem semel mortis facte successus, et terrae mandatus, si nullam post se sololem reliquerit, omnem propaganda stirps spēm funditus amīst. De semetipsa autem Job in tertia persona hic loquitur, et coram Deo humilietur conqueritur, se non solum in corpore ac persona propriā gravissimè affligi, et aspergimè queque perpeti, sed etiam per mortem omnium suorum pignorum charismorum sese arbori preciosa non absimilari videri, cuius tamen stirps licet solo adequata, si quis irrigat, aliquod adhuc virgultum possit emittere, id est, si Deus illum ab infirmatibus, quibus tum ad mortem usque gravissime premebatur, liberare, ac perenniter sanitati restituere voluerit, alios in defunctorum locum filios generare adhuc valeat; quippe qui, eum ista diceret, septuaginta duntaxat annorum erat, que atas tunc temporis florescens adhuc juvenitum reputari poterat respectu ducentorum et quadragesita annorum quos vixit. Unde patet, haec verba non tam de communī et generali omnium humanae corporis resurrectione accipienda, quām de particulari ipsiusmet Jobi in pristinum statum ac gradum restitutione, que postmodum contigit, intelligenda esse; siquidem non arbori penitus emortuus, aut radicibus extirpatus, sed senescenti arescenti, ac foliis et ramis viduate sese comparat, cui adhuc spes sit revivescendi, si irrigatio non defuerit, id quod duo proximè sequentes versiculi manifeste declarant, sic habent :

VERS. 8. — SI SENERIT IN TERRA RADIX EJUS, ET IN PULVERE MORTUOS FULRIT TRUNCUS ILLIUS. — VERS. 9. — AD ODOREM AQUE GERMINABIT, ET FACET COMAM QUASI CUM PRIMUM PLANTATUM EST. Non dicit: *Si radix mortua fuerit*, cum tunc restaurari non potest, sed *semerit*, hoc est, ad senium pervenerit; que atas morti proxima est, in quā nimis radices arborum penè mortuæ certa ratione adhuc restaurari et in vitam revocari possunt. Quamdiu enim radix vivit, tametsi truncus excaverit et elongaverit, per irrigationem aliquæ remedia facilè restituiri et instaurari potest. Quā de re consulendi sunt Palladius et Columella, cum aliis qui de arborum et herbarum naturâ libros conscripserunt. Ceterum arbores ut vivere, ita etiam mori dicuntur; tunc autem moriuntur quando vivere desinunt; neque solum mors, sed etiam senium excedit, unde annosa querens dicitur. Et S. Augustinus, in libris de Civitate Dei, de plantis loquens: *Nam et hoc genus, inquit, rerum et quām non sentiat, dicitur tamen vivere, ac per partam, qui à carcere solvitur, ut in aula regia comoretur, qui novit quoniam cūm ceciderit non collidetur, quia Dominus supponit manum suam.* Indicatur itaque nobis, justum spē resurrectionis, quām fide vivā credit, in summis discriminib⁹ esse securum, nec timore mortis immoderatè commoveri, quia corpus suum, licet sepultum, et in cineres versum, in resurrectione recipiet gloriosum, nec non miseriam illam, quam hic ad breve tempus tolerat, cum extrema vi et pulchritudine glorie commutabat.

Tropologiæ lignum vitæ sancta perfectio est in cordibus justorum plantata, que hinc et inde tanquam terra bona et tanquam ripe amoenissime divina gratiæ fluvio alluntur; cuius ligni radix est timor Dei, nam *initium sapientie timor Domini*; ejus *truncus* est amor Dei; qui si aliquando conseruerit, et præ tepiditate mentis penè cesseravit, *ad odorem aquæ germinabit*, et faciet comam *quasi cūm primum plantatum est*. Cuius ramy sunt omnes virtutes, que ab amore tanquam ab initio procedunt, de quibus Ecclesiasticus, cap. 1, 25: *Rami ejus longevi*, et *sub ramis ejus justus morabitur*. Cuius folia sunt præcepta divina, quia lignum istud protegit et ornant, et ad sanctum Genitum sunt instituta. Nam præceptorum custodiæ gentes morib⁹ peccatorum liberantur, et salutem justitiae adipiscuntur. Quare apud Ezechiel folia haec dicuntur ad medicinam. *Fructus* denique, ex quibus arbor bona cognoscitur, sunt effectus charitatis perfectæ, quos in viris perfectis animadvertisimus. Ceterum audianus suavem Lyre sonum, que hujus figuræ in Glossa explicatur mysterium: *Lignum habet spem*, id est, homo, qui dicitur arbor inversa, *si precium fuerit* a Christo per peccatum mortale, *rursum virescit* per recuperationem gratiae; *si semerit in terrâ radix ejus*, id est, si diu manserit in terrenis desideriis, tamen recuperare poterit gratiam Salvatoris. Ideo subdit: *Ad odorem aquæ*, id est, prævenientis gratia, *germinabit*, concipiendō bonum propositum, et faciet comam, id est, opera bona, *quasi cūm primum plantatum est*, id est, antequam in peccatum laberetur. Ubi circa illa verba: *Ad odorem aquæ*, quis non miretur aque tribui odorem, cūm illa, ut Philosophi docent, non colorem, nec saporem, nec odorem dicatur habere? sed quām hujusmodi qualitates avara illa natura negaverit, terra tamen, per quam transit, nescio an liberalis an grata, sic ei retrubuit, ut recipiuntur sit vel officium vel beneficium humoris accepti et retributi odoris. Siquidem Ambrosio, lib. 5 Hexam, cap. 45, testante, una nempe eademque est aqua, et diversa plerique se muta in species, assumptu locorum, quibus influit, colore, assumpto, addere poterat, et odore. Quid si Ambrosius hoc assertat de naturalibus aquis è terrâ scaturientibus, posteriori utique jure id dixerit de aquis lacrymarum, que de cordis exenti contrito, ex oculis deflentis ponuntur, et per maxillarum canales distillantur. Cum enim maxilla, iuxta Nyssenum Gregorium, hom. 43 in Cant., sint *phialæ aromatum ex quibus uiginti pavantur*, quid mirum, si in illis odoriferæ lacryme con-

servata adeo vivificum emittant odorem, ut ad illum et mortuus peccator reviviscat, et virtutum ornetur horibus, et comæ gracie et glorie coronetur?

VERS. 11. — QUONDO SI RECEDANT AQUE DE MARI, ET FLUVIUS YACUFACTUS ARECAT (1); VERS. 12. — SIC HOMO CUM DORMIERIT NON RESURGET; DONEC ATTERRAT COLLEM NON EVIGILABIT, NEC CONSUERGET DE SOMNO SUO (2). Comparat hominem mortuum cum mari et

(1) Si mare et annes aquis destituantur, illorum alveus aridus nunquam non erit, cum mare aquas suas a fontibus et ambiis accipiat, et annes vicissim à mari per imberes aquas arescant, sicut igitur communis aquarum fons arescat, mari aquæ et ambiis aqua deicit, quemadmodum si vena et arteria eum corde sanguine careant, nullus deinceps sanguis corpus rigabit, fontibus exhaustus. Ita sibi exponunt: Tam fieri non potest ut homo ad vitam regrediatur, quam ut mare et annes arescant. Alii mare de alico annis accipiunt. Si fluvius, releto alveo, sese per agros dissipet, vel in sabulo, vel ejus annis penitus in Oceanum fluant, novas negantibus fluvii fontibus, profecto annis, nunquam non aridus, nunquam restitutus. Ita pariter, cum semel decesserit homo, nunquam ad vitam regrediatur. Denique planior et luculentius interpretatio hæc est: Si aqua lacus vel fluminis deficit, nunquam reddit; ita semel mortuus homo annis accipiunt. Occurrunt undique exempla lacuum vel annis, quos sive natura ipsa, sive terra motus, sive hominum labor excisevit. Exempla etiam variæ profert Plinius terrarum, quæ ex improvviso à mari emerserint, et lacum qui aridas ante eustaque regiones inundaverint. Nomen hanc apud Hebrews communicatur lacibus, stagnis et ingentibus aquarum recipacibus. Femina Ila Theocritus ab Joabo submissa ut reditum Absalom à Davide imperaret, in eandem ferme ac Job sententiam loquebatur: *Omnes morimur, et, quasi aquæ, dilabimur in terram, quæ non revertuntur.* (Calmet.)

(2) Quoniodis his et similiis verbis Job nullo modo negat resurrectionem corporum, ut patet ex ipsius verbo c. 19, et aliis que attulimus c. 7, v. 9; quod autem ad expositionem præsentis loci pertinet, pro eo quod nos habemus, donec atterrat celum, Heb. etiam amplius videtur dicere, *ceterum non sit.* Ex quo quis sic argumentatur: at verò eorum nunquam desinet esse, sed erit perpetuum; ergo homo non evigilabit. Quidam interpres concedunt illoitationem; sed intelligent illud, non evigilabit homo, scilicet naturali virtute, et non Job voluntate. Sed non est necesse eō configere. Nam secundum morem loquendi Scriptura sacra, ceterum non sunt aeterni, quia mutantur sicut velut in aliis. Unde et Christus dicit, Matth. c. 24: *Caelum et terra transibunt.* Et Petrus, 2 Epist. c. 5, testatur celos igne resolvendos, et novos celos, ac povam terram non expectare. Significat ergo Job hominem non resurrectum quādam dubitabilis status mundi; quando autem in statos mutabatur, tunc et hominem postmodum per resurrectionem et immortalitatem. Unde et subhunc hec eadem c. vers. 14: *Expecto donec veniat immutatio mea, et clarissimum c. 19, v. 23: Scito quid redemptor meus vivit, etc.* (Estius.)

Cum dormierit, cum mortuus fuerit.

DONEC ATTERRAT CELUM. Sensus esse videtur: Prins atterrit, comminatur et deficit celum, quam reviviscat homo; ut sit dicendi modus illi similis quem habemus. Matth. 24, 35: *Caelum et terra transibunt, etc; vel, ut ali volunt, sermo est de celo immutacione in fine mundi, cum celus qualitatibus mutabitur.*

NON RESURGET. Ad hanc mortalem vitam, donec atterrat, Hebraicæ præterea vel pereat, celum, nempe secundum qualitates suas, id est, non ante extremum iudicii diem. (Menochius.)

fluvio, cuius aqua, ubi semel aruerit, eadem numero non reddit. Quemadmodum, inquit, aquæ, quæ a suo

Sicut aquæ jam lapsæ non redeunt, *sic hoc enim valit h. 4, 7 ante 7th, ut infra, v. 19. Ps. 65, 8; 125, 2, et sepius et homo, quin occumbit* (22) mortuus (ut supra, 5, 15. Gensis, 47, 50; Isa, 45, 17), *nec resurget ad hanc vitam, Tl 1, 19 usque dñm non resurget eis;* quod nunquam fiet, i. e., nunquam. Celorum exterminate, diuturnitate ac stabilitate, rei cuius opus est, exprimit aternitas nisi diuturnitas, vid. Ps. 89, 50, 57, 58, et th. non. Negat Job et hoc loco, et similius, supra, 7, 10, 10, 21, et infra, 16, 22, hujus, quam in terris degrediens, vita iterationem; unde tamen haud colligeri est, *Alio non aliquem vitam,* hic scilicet terrestri præcedentes, restitutioem crecidisse, non nisi post praesentis rerum humanarum ordinis interitum expectandam, quia spem Jobum foisse negat Eichhorn in Biblio. Literat. Bibl. univ. par. 1, pag. 369, seqq., et de hoc praesertim loco, pag. 381. Verè observat Parca in Commentarij, de immortalitate notitiae, etc., p. 114, non aliam vitam instauranda spem a Job rejectam fuisse, nisi qualiter et nos quoque, qui traditam à Christo de reddit ex morte tenemus, reiecre debet; tenet enim, ea quæ Jobeidos floruit aitare, plures Orientis gentes, præserium vicinos illi Arabes et Egypcios, hanc spem, fore ut post longum seculorum scriptum anima, quæ ex corpore egressa esset ad inferos, ex inferis ad corpus reverteretur, utique tum radient ad candens hanc vitam terrestrem, ut in pristinum aëro statim, sed longè feliciorum, restituissentur, et cum amicis, consoribus consanguineisq; deinceps viceversa sicut antea. Similiter quādam spem rudorense haud paucis gentibus recenti detecti communem repertam fuisse, notavit Parean I. 4, 14, 15, not. conf. p. 21, 71, seqq. Hinc igitur rudorense ac falsim spem fuisse, quam a Job rejecerat esse, meritò judicaverit hucus poematis scriptor; unde apparet cur ad idem non argumentum spem reversum sit, et tam studiosè omnem talis à morte resurrectionis fidem si removet. (Rossmann.)

Ainsi quand l'homme est mort une fois, il ne resuscitera point; jusqu'à ce que le ciel soit renversé et consumé, il ne se réveillera point de son sommeil. Ce sera visiblement démentir Job, qui de prétendre qu'il ait entendu par ces paroles, que l'homme était mort ne doit point ressusciter, puisqu'il déclare en un autre lieu très-nettement, qu'il sait qu'il ressuscitera de la terre au dernier jour. Aussi s'il explique en même temps lorsqu'il dit, que jusqu'à ce que le ciel soit renversé il ne se réveillera point: c'est à dire que l'homme s'est endormi du sommeil de la mort, ne ressuscitera point qu'à la fin du monde, lorsque les deux étaient renversés et consumés, comme Jesus-Christ l'assure, en disant que le ciel et la terre passeront, et comme saint Pierre le déclare aussi par ces paroles, que les ciens et que la terre à présent sont réservés pour être brûlés par le feu au jour du jugement et de la ruine des impies, ils seront en même temps renouvelés et comme changés en d'autres ciens. Lors donc que Job en parlant de l'homme après qu'il est mort, demande où il est, comme s'il ne subsistât plus, il veut seulement faire remarquer, qu'il ne parle plus aux yeux des hommes. Il ne doute pas que son ami qui est éternelle ne subsiste devant Dieu; mais il témoigne que cet homme, composé d'un corps et d'une âme, tel qu'il paraissait auparavant à nos yeux, ne subsiste plus.

D'ailleurs il nous donne lieu à considérer, qu'il sera d'une grande utilité que nous dissons souvent à nous-mêmes, tandis que nous sommes en ce monde: *Quand l'homme est mort, que devient-il et où est-il?* Car s'il est vrai, comme la loi nous en assure, que l'homme, en mourant, ne meurt qu'en ce qu'il y a de mortel en lui, c'est-à-dire dans sa chair mortelle; et qu'il vit éternellement, ou heureux ou malheureux, ce mystère impénétrable de l'avenir touchant

cepit per declivia loca defixere, eadem relabi non possunt siuecato alveo, unde primum decus pronosticetur, sic etiam nec homo defunctus vitâ revivescit, scilicet natura viribus, neque, dum coelum stabit, a somno mortis excitabitur. Ita Sanctius, Stunica, Pinela et plerique Latini interpretantur; ut dictat resurrectionem ad similem vita statum esse naturam impossibilem, sicut mare aut fluvius ad summam siccitudinem redacta reparari et restituvi nature viribus non possent. Nam resurrectione divinum opus est, non ipsius naturæ.

Alli verò, quia particula similitudinis in Hebreo et Graeco subiectur, haec per dissimilitudinem dicta accipiunt, ut nimirum significetur homo fugacioris esse vite et irrevoabilioris quam sit fluxus maris aut fluminis. Si quidem mare non fluit, et aliquam terram partem deserit, nunc verò refluit, et eadem quasi perdita recuperat. Similiter torrens aut fluvius si nunc estate siccat, post paulum facta accessione aquarum exundat. At homo nunquam vitam mortalē recuperabit, quam semel amisit; nunquam ad postessam prius bona recovabitur, sed in pulvere versus, in diem iudicij reservabitur. Quod glossa nobis aliam quoque sententiam suppeditat, ac si dicas: Sanò ut aqua maris, quæ recessit, revertitur, sic homo iterum reversurus est. Utne Romani olim, teste Terutiliano lib. de Resurrectione, dicere soliti sunt, cùm aliquis è vita decessisset: *Abit, et reversurus est, resurrectionem carnis* haud obscurè immittens. Quapropter hic etiam non absolutè negavit hominem resurrectionem, quinidem id ipsum asseruit, et ad majorem hujus veritatis confirmationem, quando futura esset resurrectione, declaravit his verbis: *Donec atterrat celum;* nam qui illam antea non futuram dixit, tunc omnino futuram significavit, quando celum et terra statuo dīssimillem transferetur. Cū autem gravia Jobus pateteret incommoda, et iam penè tantorum dolorum molli succumbens, optabat mortem, biusmodi malorum commune levamentum; quam liberante subiret, si modis plantis non dissimiliter sortiretur interium, à quo facilis esset ad vitam prioreque conditionem remigratio. Hoc ipsum igitur Job videtur esse in votis, dum tempore furoris Domini et quasi hennials inclitus.

(1) Quasi dicat: Liberante si fieri posset, vid carem toto hoc tempore, quo me cruciari sinis, quo exacto luci restiterunt. (Menochius.)

IN INFERO PROTEGAS ET AISCONIAS ME, id est, in loco et statu mortuorum, nempe in limbo, fac degam liber, et procul ab illis miseria quas *fieri tuas* iam transiens et sevians, in immortali. Ibi constitutas mihi tempus, nempe diem resurrectionis, quo *recoherdis*, meque suscitores ad vitam meliorem, ita Gregorius, Chrysostomus et alii in Catena. (Tirinus.)

נְאַתֵּר, ponas, vel poneres (vel disponeres, prescribas, definias) mihi.

Tenues, 2nd statutum, decretum, preceptum, i. e., certum et prestatum terminum; modum, terminum, ad quem usque manendum sit in sepulcro.

In quo recordoris mei (1277), ut recordoris mei,

i. e., me invisa, et vita restituta. Per hunc ter-

mum videtur resurrectionem significare. Vel si:

Quo, sive ad quem, i. e., tantisper dum tecum rediero in gratiam.

verò mortem vocat phrasi Scripturis usitata, ut cùm David ait, Psal. 75, 6: *Dormierunt somnia suæ, et nihil invenerunt viri divitiarum in manus suis.* Et quia somnis expressa est mortis imago, adeò ut quidam philosophi opinarentur pro similitudine nobis esse à natura datum, ut ei illo mortis rationem cognosceremus. In Menandro poeta comicò nihil memini me legere venustus, quam cùm somnum appellavit ράπες τοι ἀσύρτης, παροντος μυστηρία. Dictum argutum et lepro tinetur eruditio, quo dilutus ad sacra Eleusinia seu initia Cereris, que duplicit fuerunt, parva mimirum et majora mysteria; illa fuerunt dispositio ad hanc, ad quæ ab illis facilius transitus. Magna in utrisque similitudine, idem ritus ceremonieque fiebant. Somnus igitur parva mortis mysteria. Jam dormientes letho et Elysii campis ut majoribus mysteriis initiantur, mox sepulcri epope futuri. Hic sapientes Græci eos qui somno detinentur pari in loco ponunt cum sepultis, qui neque sibi sime humano generi sint utiles. Cur autem mors somnum appelleret, dictum supra cap. 5, v. 13, ubi hois fusis exposuimus.

VERS. 15. — QUI MINI HOC TRIBUAT, UT INFERNO PROTEGAS ME, ET AISCONIAS ME, DONEC PENTRANSEAT FUROR TUUS, ET CONSTITAS MINI TEMPOS, IN QUO RECORDERIS MEI (1) Proximè dixerat non eamdem esse humanæ vite conditionem atque plantarum, que succise revirescent, et earum ramæ à truncu sublati et infossi terra dentis radices agunt, et in arboreas processas ac pulchras ex crescunt. Ast cum homine longè alter se res habet; ubi enim semel vita funetus est, nullam amplius virtutem habet naturalē, quæ in pristinum statum, à quo dejectus est, redat, sed humi putrescit, neque spem habet ullam resurgendi ante finem seculorum, quando ad statum priori longè dissimillem transferetur. Cū autem gravia Jobus pateteret incommoda, et iam penè tantorum dolorum molli succumbens, optabat mortem, biusmodi malorum commune levamentum; quam liberante subiret, si modis plantis non dissimiliter sortiretur interium, à quo facilis esset ad vitam prioreque conditionem remigratio. Hoc ipsum igitur Job videtur esse in votis, dum tempore furoris Domini et quasi hennials inclitus.

(1) Quasi dicat: Liberante si fieri posset, vid carem toto hoc tempore, quo me cruciari sinis, quo exacto luci restiterunt. (Menochius.)

IN INFERO PROTEGAS ET AISCONIAS ME, id est, in loco et statu mortuorum, nempe in limbo, fac degam liber, et procul ab illis miseria quas *fieri tuas* iam transiens et sevians, in immortali. Ibi constitutas mihi tempus, nempe diem resurrectionis, quo *recoherdis*, meque suscitores ad vitam meliorem, ita Gregorius, Chrysostomus et alii in Catena. (Tirinus.)

נְאַתֵּר, ponas, vel poneres (vel disponeres, prescribas, definias) mihi.

Tenues, 2nd statutum, decretum, preceptum, i. e., certum et prestatum terminum; modum, terminum, ad quem usque manendum sit in sepulcro.

In quo recordoris mei (1277), ut recordoris mei,

i. e., me invisa, et vita restituta. Per hunc ter-

mum videtur resurrectionem significare. Vel si:

Quo, sive ad quem, i. e., tantisper dum tecum rediero in gratiam.

(Synopsis.)